

LIITE 1

OSAAMISKLUSTEREIDEN KASVU- JA KANSAINVÄLISTYMISSOHJELMA (TEM, OPM)

TL 3: Työmarkkinoiden toimintaa edistävien osaamis- ja palvelujärjestelmien kehittäminen

Kehittämisohjelmasta vastaava asiantuntija

Teema 1 Ylitarkastaja Ulla Mäkeläinen, opetusministeriö/KTPO

Puh. 09 160 77225, ulla.makelainen@minedu.fi

Teemat 2 ja 3 Ylitarkastaja Hanna-Maria Urjankangas, TEM/Innovaatio-osasto,

Puh. 010 606 3739, hanna-maria.urjankangas@tem.fi

Rahoittava viranomainen

Teema 1 Oulun lääninhallitus, yhteyshenkilö EU-koordinaattori Henri Helander,

Puh. 071 876 2370, henri.helander@laaninhallitus.fi

Teemat 2 ja 3 Uudenmaan TE-keskus, yhteyshenkilö yksikön päällikkö Kaija Kattelus,

Puh. 010 60 21038, kaija.kattelus@te-keskus.fi

KEHITTÄMISSOHJELMAN PERUSTELUT, SISÄLTÖ JA LISÄARVO

Kehittämisohjelman yhteiskuntapoliittinen perustelu ja haasteet

Laaja-alaisella innovaatiopolitiikalla pyritään tehostamaan kansantalouden tuottavuutta ja kilpailukykyä sekä vahvistamaan tiede- ja teknologiapohjaisten innovaatioiden rinnalla myös eiteknologisten palveluinnovaatioiden syntymistä. Globaalissa toimintaympäristössä menestyvät tulevaisuudessa parhaiten ne alueet ja toimijat, jotka kykenevät erikoistumaan omiin vahvuuksiinsa sekä parantamaan kilpailukykyään kansallisen ja kansainvälisen verkottumisen avulla. Vahvuuksien löytämisen ja niihin erikoistumisen lisäksi on luotava edellytyksiä osaamisen hyödyntämiseksi ja kansainvälistymisen vahvistamiseksi verkostojen kautta niin Suomessa kuin ulkomailla. Riittävien voimavarojen lisäksi on huolehdittava siitä, että innovaatiojärjestelmän erilaisia rakenteita ja ohjelmia osataan hyödyntää eri alueilla mahdollisimman tehokkaasti.

Innovaatiopolitiikan tavoitteena on luoda vahvoja, sekä kansallisesti että kansainvälisesti verkottuneita osaamiskeskittymiä. Tavoitetta tukee osaltaan osaamiskeskusohjelman¹ klusteriperustainen toimintamalli, jolla alueet kytketään tiiviimmin osaksi kansallista ja kansainvälistä innovaatiotoimintaa. Keskeistä on linkittyminen globaaleihin tietämys-, osaamis- ja innovaatioverkostoihin. Toiminnassa korostuvat etenkin uusien innovatiivisten ideoiden tunnistaminen, pitkäaikaisten asiakkuus- ja vuorovaikutussuhteiden luominen tutkijoiden,

¹ Osaamiskeskusohjelma on valtioneuvoston määräaikainen erityisohjelma, (2007-2013) jonka avulla suunnataan toimenpiteitä kansallisesti tärkeille painopistealueille (lisätietoja: www.oske.net)

kehittäjien, kaupallistajien ja hyödyntäjien kesken sekä osaamisintensiivisten yritysten kansainvälistymisen ja kasvun vauhdittaminen.

Kasvuyritykset ovat työllisyyden kannalta erityisessä asemassa. Kasvuyrityksille on tunnusomaista, että ne luovat muita enemmän uusia työpaikkoja ja ne myös hyödyntävät muita yrityksiä enemmän uusinta osaamista ja ovat kansainvälisesti suuntautuneita. Kasvuyritysten kansainvälistymisen vauhdittamiseksi tarvitaan osaavaa työvoimaa niin yrityksissä kuin erilaisissa niiden toimintaa tukevissa kehittämisorganisaatioissakin. Osaamislähtöisten kasvuyritysten toimintaedellytyksiä vahvistavat kehittäjäorganisaatiot ovat usein osaamisalojensa vahvoja asiantuntijaorganisaatioita, joiden osaamista erityisesti yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tukemiseksi tulee vahvistaa.

Kuvaus toiminnan sisällöstä ja tavoitteista

Ohjelmalla toteutetaan hankkeita, jotka tukevat ja edistävät osaamisen laaja-alaista hyödyntämistä sekä osaamisintensiivisten yritysten kasvua ja kansainvälistymistä. Huippuosaamisen hyödyntäminen kattaa teknologioiden lisäksi laaja-alaisesti myös palveluiden hyödyntämisen ja erilaisten osaamisen osa-alueiden yhdistämisen. Kansainvälistymisen tavoitteena on osaamisintensiivisten yritysten valmiuksien lisäksi lisätä suomalaisten innovaatio- ja kehitysympäristöjen houkuttelevuutta investointi- ja sijoittumiskohteena ja vahvistaa osaamisen rakenteita sekä luoda edellytyksiä vastavuoroiselle kehitysympäristöjen kumppanuudelle.

Toimenpiteet kohdennetaan innovaatioympäristöjen kehittämiseen osallistuvien organisaatioiden (esimerkiksi teknologiakeskukset, alueelliset kehittämissyhtiöt) osaamisvalmiuksien parantamiseen sekä korkeakoulujen, oppi- ja tutkimuslaitosten ja yritysten henkilöstön osaamisen vahvistamiseen.

Kehittämisrahoitusta voidaan kohdentaa valtakunnallisiin hankkeisiin tai hankkeisiin, joiden toimenpiteet kohdentuvat vähintään kahden maakunnan alueelle. Tavoitteena on tukea alueellisten innovaatiotoimijoiden verkottumista, tiedonvaihtoa ja sosiaalisen pääoman vahvistamista. Toimenpiteillä voidaan tukea esimerkiksi osaamiskeskusohjelmaan kuuluvien osaamiskeskusten välistä työnjakoa ja yhteistyörakenteita tai osaamisklustereiden ja myös harvaan asuttujen alueiden yritysten ja innovaatiotoimijoiden kytkeytymistä kansallisiin tai kansainvälisiin verkostoihin. Kehittämisohjelmaan valittavilla hankkeilla haetaan alueellisesti ja sisällöllisesti laajaa vaikuttavuutta.

Toimenpiteet kohdistuvat seuraaviin teemoihin:

1) Kansalliset ja kansainväliset t&k&i -toiminnan rahoitusympäristöt ja yhteistyö (OPM)

Suomen kilpailukyvyyn tehostaminen edellyttää korkeaa osaamista sekä kansainvälistä verkostoitumista. Erityisesti kansainvälistymiseen liittyvät mahdollisuudet on osattava hyödyntää yrityksissä ja innovaatiojärjestelmässämme, samoin koulutusjärjestelmämme on kyettävä vastaamaan haasteeseen. Lisäresurssia kansallisten voimavarojen kehittämiseen ja osaamisen strategisten kansainvälisten kumppanuuksien rakentamiseen voi löytyä kansallisten ja kansainvälisten rahoitusinstrumenttien paremmasta hyödyntämisestä.

Toimenpiteillä edistetään innovaatiojärjestelmän eri toimijoiden yhteistyötä ja kykyä hyödyntää nykyistä paremmin olemassa olevia kansallisia ja kansainvälisiä t&k&i-toiminnan rahoitusympäristöjä ja -instrumentteja. Hankkeilla edistetään toimijoiden yhteistyötä ja soveltuvien rahoitusinstrumenttien tunnistamista sekä parannetaan valmiuksia ja käytännön

osaamista rahoituksen hakemiseksi. Erityinen kehittämisen kohde on eurooppalaisten rahoitusohjelmien parempi hyödyntäminen alueilla (EU:n puiteohjelmat, EU:n elinkäisen oppimisen ohjelma ja muut koulutusohjelmat, kilpailukyvyn ja innovaatioiden puiteohjelman (CIP), EIT, teknologiaplatformat, yhteiset teknologia-aloitteet (JTI), COST, EUREKA).

2) Osaamisintensiivisten yritysten uudet liiketoimintamallit ja innovaatioprosessit, markkina- ja myyntiosaaminen, asiakkuuksien hallinta sekä kansainvälinen liiketoimintaosaaminen (TEM)

Kasvua tavoittelevien yritysten liiketoimintamallit ja innovaatioprosessit uudistuvat ja monipuolistuvat. Palvelu- ja avoimilla innovaatioilla, muotoilulla, designilla, kulttuurisella osaamisella sekä muilla ei-teknologisilla tiedoilla ja taidoilla on entistä suurempi merkitys uusien tuotteiden, prosessien ja palveluiden kehittämisessä. Myös kansainvälisen liiketoimintaosaamisen ja organisatoristen innovaatioiden merkitys korostuu globalisoituvassa ja verkottuvassa toimintaympäristössä.

Ohjelma kohdistuu kansallisten ja kansainvälisten uusien liiketoimintamallien ja -mahdollisuuksien tunnistamiseen ja kehittämiseen uusille ja jo olemassa oleville yrityksille sekä kansainvälisen liiketoimintaosaamisen kehittämiseen (johtaminen, henkilöstö, myynti ja markkinointi, tuotteistaminen, neuvottelu, rahoitus, juridiikka ja immateriaalioikeudet). Hankkeilla voidaan toteuttaa myös teknologia- ja liiketoimintapotentiaaliin liittyviä selvityksiä ja tiedonvälitystä yrityksiin. Toimenpiteet kohdistuvat kasvua tavoittelevien pk-yritysten aktivointiin ja niiden avainhenkilöstön kouluttamiseen. Toimenpiteiden kohteena voi olla myös innovaatioympäristöjä kehittävien organisaatioiden henkilöstö.

3) Kansainvälistymisen ja vetovoimaisuuden lisääminen (inward/outward -toiminta) (TEM)

Tavoitteena on luoda yhdessä kansallisten avaintoimijoiden kanssa yritysten, yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kansainvälistymistä tukevia yhteisiä kehitysympäristöjä, joilla houkutellaan ulkomaisia investointeja ja huippuosajia Suomeen sekä helpotetaan suomalaisyritysten innovatiivisten tuotteiden kehitystä, markkinointia, etabloitumista ja verkostoitumista valituilla kohdemarkkinoilla. Ohjelman toimenpiteet kohdistuvat vastavuoroisten kehitys- ja toimintaympäristöjen synnyttämiseen Suomen ja muiden maiden välillä. Toiminnassa hyödynnetään ulkomaisten innovaatiokeskusten ja yrityshautomoiden jo olemassa olevia kansainvälisiä palveluja, verkostoja ja hankkeita.

Tavoitteena on, että kehittämisohjelmassa syntyy pysyviä toimintamalleja ja rakenteita kansainvälistymisen ja vetovoimaisuuden vahvistamiseksi yhteistyössä eri toimijoiden kesken.

Yhteys aluekehitykseen ja Itä-Suomen ohjelmaosioon

Ohjelma tukee alueiden osaamispotentiaalin vahvistamista ja edistää alueiden välistä yhteistyötä, sillä toteutettavien hankkeiden tulee olla valtakunnallisia tai kohdentua vähintään kahden maakunnan alueelle. Yhteys aluekehitykseen turvataan mm. tiiviillä yhteistyöllä osaamiskeskusohjelman ja TE-keskusten teknologian kehittämisosastojen kanssa. Yhteistyötä tehdään myös aluekeskusohjelman innovaatio ja osaaminen -verkoston kanssa. Aidosti

valtakunnallisten hankkeiden syntyminen pyritään varmistamaan kytkemällä Itä-Suomi mukaan hankkeisiin oman ohjelmaosionsa puitteissa.

Lisäarvo kansalliseen toimintaan

Ohjelman mukaisiin alueiden välisiin tai valtakunnallisiin kehittämistoimenpiteisiin ei ole käytettävissä merkittävää kansallista rahoitusta. Esimerkiksi osaamiskeskusohjelman kansallinen perusrahoitus kohdistuu pääasiassa osaamisklustereiden ja -keskusten vakinaisen toiminnan kustannuksiin (yhteistyöalustat, hankevalmistelu ja verkottuminen). Valtakunnallisen ESR -kehittämishankkeen rahoitus kohdistuu nimenomaan eri toimijoiden osaamisen tason vahvistamiseen em. tavoitteiden mukaisesti. Kehittämishankkeen avulla luodaan laajempia ja vaikuttavampia inhimillisten voimavarojen kehittämiseen kohdistuvia hankekokonaisuuksia osaamisklustereiden kasvun ja kansainvälistymisen vauhdittamiseksi. ESR -rahoitus kohdistuu vain valtakunnallisiin ja alueiden välisiin yhteisiin kehittämishankkeisiin. Yritysten ja muiden innovaatiotoimijoiden kehittämistoimet edellyttävät usein pitkälle räätälöityjä toimenpiteitä ja erikoisosaamista, ettei hankkeiden toteuttaminen ilman eri alueiden yhteistyötä ole tulevaisuudessa edes mahdollista. Kansainvälistymisen edistämiseksi on perusteltua yhdistää alueilla oleva osaaminen ja rajalliset resurssit kansalliseksi voimavaraksi.

Kehittämishankkeen koordinaatiomekanismit

Kokonaisvastuu Osaamisklustereiden kasvu- ja kansainvälistymishankkeista on työ- ja elinkeinoministeriöllä sekä opetusministeriöllä. Kehittämishankkeen strateginen ohjaus tapahtuu ministeriöiden asettaman ohjausryhmän avulla. Ohjausryhmä koostuu kehittämishankkeen sisällön asiantuntijoista, rahoittavien viranomaisten sekä opetus- ja työ- ja elinkeinoministeriön edustajista. Ohjausryhmän puheenjohtaja on työ- ja elinkeinoministeriöstä. Lisäksi ohjausryhmään kuuluvat kehittämishankkeista vastaavat asiantuntijat. Ohjausryhmän asiantuntijatukena hyödynnetään valtioneuvoston nimeämää osaamiskeskusohjelman poikkihallinnollista osaamiskeskustyöryhmää. Osaamiskeskustyöryhmässä ovat edustettuina työ- ja elinkeinoministeriö, opetusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö sekä ympäristöministeriö.

Ohjausryhmän ja osaamiskeskustyöryhmän tehtävänä on strategisella tasolla ohjata kehittämishankkeen toteutusta ja tukea rahoittavan viranomaisen työtä ohjaamalla ja koordinoimalla kehittämishankkeen kokonaisuutta. Ohjausryhmä seuraa säännöllisesti rahoituksen jakautumista kehittämishankkeen eri teemoihin ja alueelle.

Rahoittavina viranomaisina toimivat teeman yksi osalta Oulun lääninhallitus ja teemojen kaksi ja kolme osalta Uudenmaan TE-keskus. Rakennerahastorahoituksen ja valtion rahoitusosuuden lisäksi hanketasolla ohjelman rahoitukseen osallistuvat myös kunnat sekä yksityinen sektori.

TOIMEENPANOSUUNNITELMA

Ohjelman toteutus

Kehittämishankkeen varsinaisen toiminta tapahtuu hankkeissa, jotka valitaan pääsääntöisesti avoimen hankehaun perusteella. Hankehakujen avaamisesta vastaavat ohjelman rahoittavina viranomaisina toimivat Oulun lääninhallitus ja Uudenmaan TE-keskus. Rahoittava viranomainen

valmistelee ja toteuttaa hankehaut ohjausryhmän linjausten mukaisesti, tekee hankepäätyökset sekä valvoo ja tukee kehittämishjelman hankkeiden toteutumista.

Rahoittava viranomainen voi esittää omaan käyttöön (ns. itse toteutettava hanke) hankerahoitusta kehittämishjelman valittujen hankkeiden koordinoimiseksi ja tukemiseksi esimerkiksi viestinnän, kokemustenvaihdon tai hyvien käytäntöjen levittämisen osalta. Rahoittavan viranomaisen hankerahoituksella tuetaan erityisesti kehittämishjelman sisällöllisten painopisteiden toteutumista hankkeissa.

Hankkeiden käynnistämistä ja toimeenpanosta vastaavia toimijoita (tuensaajia) voivat olla esimerkiksi osaamiskeskushjelman operatiivisesta toiminnasta vastaavat ja muut välittäjäorganisaatiot, kehittämissyhtiöt, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, yritykset tai muut innovaatioympäristöjen kehittämisestä vastaavat toimijat.

Ohjelmasta voidaan rahoittaa sekä yksi- että useampivuotisia hankkeita.

Toiminnan aikataulu

Kehittämisshjelma on suunniteltu koko ohjelmakauden mittaiseksi. Ensimmäinen kansallinen haku toteutetaan teeman yksi osalta tammikuussa 2009 ja teemojen kaksi ja kolme osalta syksyllä 2008. Tämän jälkeen hankehaut toteutetaan ohjausryhmän esityksen mukaisesti 1-2 kertaa vuodessa.

Rahoitus

Kehittämisshjelmalle varattu ESR- ja kansallinen rahoitus on ohjelmakauden 2007–2013 aikana teemalle 1 noin 2 miljoonaa euroa ja teemoille 2 ja 3 noin 8,3 miljoonaa euroa.